

Sindre Andersen

EVENTYRET SOM HVISKET SEG SELV

Sindre Andersen er en norsk poet, oversetter og kritiker. I sitt essay om Michael Ross' verk *Tre Eventyr (Three Fairy Tales)* tar han utgangspunkt i Astrid Lindgrens klassiske eventyrroman *Mio, min Mio*.

I *Mio, min Mio*, Astrid Lindgrens klassiske eventyrroman, finnes det en brønn som hvisker om kvelden. Når Mio og vennen Jum Jum på en av sine rideturer gjennom Landet i det fjerne besøker huset til Jiri og søsknene hans, går de bort til brønnen i skumringen for at Mio skal høre det hviske der nedenfra. Etter en stund med dørgende stillhet, hører han noe. «Dypt, dypt der nede begynte det å hviske og mumle. Det var en underlig stemme som ikke liknet noen annen stemme. Og *den hvisket eventyr*, eventyr som ikke liknet noen andre slags eventyr, og som var vakrere enn alle eventyr i verden.»

«... *den hvisket eventyr*.» De ordene er omtrent det eneste minnet jeg har bevart fra min barndoms lesning av *Mio, min Mio*. Jeg kan huske at jeg forestilte meg denne stemmen som et kontinuerlig brus av eventyrenes eventyr; vidunderlig og umulig å gjengi. Der var selve eventyrsjangeren, eventyrfølelsen (den tapte), sprunget fra sin idealiserte, utslokkelige kilde.

Vel er eventyrfølelsen tapt, men selve følelsen av at den er tapt, lever videre. Vi bærer den med oss også inn i voksenlivet, hvor den gjør at vi hører det hviske igjen og igjen, i arbeidstiden, i storbyen, inne i ærverdige forretninger og på melankolske gatehjørner, i fullt dagslys. Michael Ross' bidrag til Oslobiennalen er et «bytriptyk» bestående av unikt produserte objekter plassert på lure steder rundt i Oslo: to store egg i metall inne hos urmaker Ossur Soleim i Tordenskioldsgate, to veggschild med påskriften «MILLINILLION» på hjørnet av Myntgata 2 (ved Oslobiennalens hovedkvarter) og en gyllen, bøyd teskje hengende fra taket i Norlis Antikvariat i Universitetsgata. Tittelen på verket som helhet er tydelig nok: *Three Fairy Tales (Tre eventyr)*.

Michael Ross (f. 1954) har base i New York og er kjent for sine små, halvabsurde veggskulpturer, opphengte unnseligheter og avfall fra bruksvirkeligheten. Han har blant annet laget en serie skulpturer inspirert av den amerikansk-japanske eventyrforfatteren Lafcadio Hearn. Med sitt bidrag til Oslobiennalen er han mer figurativ og samtidig mer konseptbasert enn tidligere.

De tre skulpturene presenteres som «ufortalte eventyr», men kanskje burde de snarere karakteriseres som *ufortellelige*? I sitt vesen er de løsrevne, ikke-narrative, orientert mot øyeblikk og evighet – duggfriske *readymades* fra et land i det fjerne.

Og de hvisker til oss på steder vi ikke skulle vente det. Eller kanskje hvor vi hadde ventet det på en annen måte? Butikker og gatehjørner er mytiske steder i bybildet, selv uten slike forekomster, men Ross' objekter lirker fram selve fascinasjonen og opprøret i den magiske eventyrvirkeligheten. Deres lavmælte mildhet er ikke av det fortellende slaget, men de lokker på vår oppmerksomhet for det uventede og på vår slumrende fantasi.

The Longest Day and the Longest Night har han kalt de to eggene i urmakerforretningen. De ser i grunnen like mye ut som to lyspærer, stående på hvert sitt stativ. Lamper uten skjerm, som skinner av lys og mørke slik vi kjenner på det hver dag: Det ene egget er nattsvart, det andre himmelblått. Tittelen kunne tilhørt en egen eventyrfortelling, og med sin hentydning til opplevelsen av tid har den et metafysisk tilsnitt.

Michael Ross, *Tre eventyr (Three Fairy Tales), The Longest Day and The Longest Night*, detaljbilde, Ossur Soleim

I eventyrenes verden er dag og natt potensielt uendelige størrelser, akkurat som det gode og det onde. Klokketiden finnes bare tilsynelatende. Når Askeladden utfordres til å reise til verdens ende og tilbake «på ti minutter», er det som om noen griper inn for å tilpasse den overjordiske virkeligheten til barna som sitter og lytter andektig. Eller tilpasser den til oss, der vi står hos urmakeren og drømmer oss inn i en verden der dagen er nattens fiende, og dagen alltid er på vår side – og der vi ikke lar oss rikke.

I den grad en urmakerforretning er et eventyrsted i vår tid, er det fordi ur, slike analogt klingende og staselige, er blitt fjerne for oss. Og fordi butikken faktisk huser dem i absurd overflod; klokker som er stilt forskjellig, som tikker og ringer i utakt og slik utgjør en kakofonisk hviskelek. Men over dem alle troner den lengste dagen og den lengste natta, i form av et par egg. Egg som i seg selv handler om liv, om innelukket, utbrutt liv: Eggene til Ross er blitt til utenfor tiden, de er selv ren tid uten start og stopp – en evighet plassert blant alt det timelige.

Michael Ross, *Tre eventyr (Three Fairy Tales)*, *The Longest Day and The Longest Night*, detaljbilde, Ossur Soleim

I verket *Tvilling Millinillion* er dag og natt blitt til gull og sølv, fargene på to kulørte metallskilt hengende mot hverandre på et gatehjørne. MILLINILLION er en utenkelig skyhøy mengde, en fantasillion, en million i annen potens eller kanskje enda mer. Ordet kan virke oppdiktet, men det er faktisk en reell betegnelse for tallet som består av et ett-tall og 3006 nuller – og som i egenskap av å være et partall også oppfyller kriteriet for å symbolisere det uendelige i mytologisk språk. Men uendeligheter og høye tall er ikke nødvendigvis det samme: Eventyrlogikken er som drømmelogikken – den tillater flere motsigende ting på samme tid. Den er både stillstand (null) og evighet (uendelig), og den vakler mer enn gjerne mellom de to. En millinillion er i realiteten *mye mer* enn en million – og mer enn tusenårsriket, mer enn de «tusen og tusen år» som danner rammen for Mios skjebne i Lindgrens roman. Ved sin plassering midt i en storby driver skiltene også gjøn med trangen til å nå så høyt som mulig, både i prat og i virkeligheten – i *penger*, som jo er prat og virkelighet i skjønn forening. I Europa er den korrekte betegnelsen for tallet «quingentilliard», men det kunne det ikke stått på skiltene: «Millinillion» er et ord som klinger, med både barnslighet og knapphet på samme tid. Et umiddelbart forståelig nyord, lett å huske, et *dollarglis* klistret på en ærverdig murgård. Skiltene antyder dessuten en gate som krysser seg selv.

Eggene og skiltene peker altså mot kjente eventyrklisjeer. *The Middle Ages* – skjeen i antikvariatet – gir oss derimot fliken av et eget lite eventyr, der den henger i et burgunderrødt bånd fra taket, gyllenblank og fin, som en dåpsgave eller gammelt sølvtøy – og merkelig bøyd.

Skjeer er blant de tidligste minnene jeg har i livet. Teskjeene med grøt, spiseskjeene med blandingen av saft og tran, med sukker utover pannekakene, plastskjeene med medisin den gangen jeg hadde lungebetennelse. En skje er noe trygt og barnlig, noe som igjen og igjen kommer inn i munnen, et stadig uomgjengelig objekt for mennesker, på linje med sko og biler. De transporterer oss gjennom livet, transporterer maten vår inn i oss. De er både luksus- og bruksgjenstander: Alt det myke, guggete og skjelvne tar vi inn med skje, for eksempel syltetøy og honning, der vi med kniv tar smør og postei. Og skjeen er aldri et våpen. Å bøye en skje er som å bøye tid – det skal ikke gå. Skjeens form er gitt, den skal så å si rett inn i munnen.

I eventyr betyr en enslig skje at noen er savnet – for eksempel søsteren til Jiri som er tatt til fange av den onde Ridder Kato (som Mio senere skal oppsøke og bekjempe). I *De tolv villender*, et norsk folkeeventyr, vitner tolv menneskeløse skjeer om prinsene som er blitt omgjort til villender for at prinsessen skulle bli født. Samtidig er skjeer også en åpenbar klassemarkør. Den blanke teskjeen som henger i antikvariatet er – i likhet med skjeene til de forheksede prinsene, og ikke minst skjeen som vipper Tommeliten ned i smørøyet under hans egen bryllupsmiddag – noe annet enn treredskapene Smørbukk, Askeladden og det kappetende trollet sitter med.

En skje er et profant objekt, som blir hellig når vi ser det henge slik og glitre. Et gatehjørne, som ved Myntgata i Kvadraturen, er «offentlig rom» på sitt mest poetiske – her lenkes skjermede nabolag sammen, her åpenbares noe usett seg, en utvei, et møte. Og en håndverkerforretning er en rest av gamle dager, et både privat og offentlig område. Noens business, hvor hvem som helst kan gjøre egne oppdagelser. De tre eventyrene til Ross er ikke verk som utsmykker, de er heller ikke «opplevelser i rom». De peker ikke mot det eksistensielle innholdet i folkloren eller eventyreren, selvsrealiseringen som i overveiende grad har fanget eventyrforskningens interesse. Snarere er de små stikk, påminnelser. I alle de tre verkene finnes en todeling, en brett – en skjevhet, en bøy, en kontrastering. Ross gir oss glimt, gnister av andre verdener – men han gjør det på en klovnete, minimalistisk måte.

Å vandre rundt i Oslo på leting etter Ross' småskulpturer er et rent metaeventyr – slik *Mio, min mio* er det: Den ensomme lesehesten Bo Vilhelm Olsson blir sendt fra sin gustne hverdag i Upplandsgatan i Stockholm (hvor skiltene kunne hengt) til Landet i det fjerne. Men selv etter at han har kommet dit, og heter Mio, har han behov for eventyr. Det går stadig an å drømme videre. Også i våre egne grå og triste liv finnes spor av eventyrenes døgn- og uendelighetsopplevelse – og selvfølgelig brønner som hvisker, skjeer som glimrer.

Ross' objekter er som små magiske tegn, rare og glinsende i offentligheten, som ledetråder i et spill eller en Brødrene Dal-episode. De små verkene lar seg ikke oppleve hvis man ikke trer inn i deres egen lille verden – lytter, zoomer inn mens man samtidig ser dem i sammenheng. Det er hviskingen – verkens passelige skjevhet og lune originalitet – som griper fatt i oss. Ikke veldig hardt, men den fortsetter å holde igjen hvis vi stopper opp, og hvis vi rusler for kjapt videre.

Og selv om vi vandrer rundt i en verden som i seg selv virker eventyrlig, vil vi stadig høre nye brønner hviske, smeltende klokker tikke, for å lokke oss videre inn. De døgnfargede eggene til Michael Ross leder oss neppe videre inn i det mekaniske urverket. Men skjeen som henger der og dingler så krum – som et krokrygget spørsmålstegn stått opp fra de døde – lokker oss så definitivt videre inn i antikvariatets labyrinter av bokhyller.